

УДК 811.133.1'367.623:82

Мелешенко А. І.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

## КОГЕРЕНТНІ ФУНКЦІІ КЛАСУ АНАФОРИЧНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Анафоричні прикметники, створюючи зв'язки у художньому дискурсі мають подвійне навантаження. По-перше, вони самі є об'єктом когерентності, тобто встановлюють когерентні відношення з іншими якісними та відносними прикметниками. По-друге – виступають як засіб когерентності у тому випадку, коли забезпечують зв'язок між собою окремих частин мовлення, словосполучень і навіть розділів. Обидві функції цих прикметників є функціями, що організують зв'язок художнього тексту, тому, що вони створюють загальну семантичну когерентність на протязі усього тексту. Вони беруть за основу різні види анафоричних зв'язків, як то: уподобання, тотожності передування тощо. Для анафоричних прикметників дуже важливим є різниця між двома поняттями «анафора» та «анафоричний зв'язок». Останній вказує на напрямок, місце і послідовність окремих висловлювань чи великих відрізків тексту, координуючи їх, тоді як анафора відсилає до антецедента. Саме анафоричний зв'язок є більш широким та пріоритетним у плані створення когерентності в середині художнього дискурсу.

Усі займенники 3-ї особи, демонстративи та прислівники не є повними аналогами анафоричних прикметників, тому їх зв'язок може бути обмежений деякими синтаксичними позиціями у висловлюванні. Проте існують дійсні репрезентанти прикметників, які повністю зберігають семантичні ознаки якості та ад'єктивності предмета. Вони повністю повторюють синтаксичну позицію і морфологічні ознаки антецедента – якісного чи відносного прикметника. До цих репрезентантів відноситься у першу чергу такий анафоричний прикметник як *tel*. *Il est de fait qu'une phrase dont les presupposés sont jugés fauts ne produit pas le même effet qu'une phrase dont les poses sont estimés tels: dans le deuxième cas on refute, tout simplement.* [1, с. 27]. Когерентність між парою корелятивів *fauts-tels* встановлюється на основі анафоричного зв'язку уподобання. Смысл уподобання *tel* криється у самому значенні, яке вказує на приналежність предмета до ряду інших предметів, які мають цю якість, тобто *tel* несе у собі функцію класифікації. На відміну від

смыслу тотожності, який є досить елементарним і дуже часто виражений прикметником *même*, а також близьких за значенням прикметників *égal*, *équiva*, *lent*, смысл уподобання не є елементарним. Воно вказує на те, що різниця між двома об'єктами невелика і тому ці об'єкти можуть бути схожими один на одного. ... *des yeux bleus grisaille qui lui remontaient d'un tantinet, vers les angles tels ceux des chats sauvages* [2, с. 75]. У цьому прикладі анафоричний прикметник *tels* відсилає не тільки до *bleus grisaille*, але і до усього підрядного з'ясувального речення - *qui lui remontaient d'un tantinet, vers les angles*, яке є функціональним субститутом прикметника. У результаті тесту на транспозицію воно може бути замінено на прикметник – *louches*. Взагалі *tels*, у даному випадку, відсилає до складного антецедента, який складається з 2-х прикметників з розширювальним значенням: *bleus grisaille* та *louches*. Тому й когерентність між прикметником у тексті є асиметричною та складною і встановлюється на основі зв'язку уподобання.

Когерентність анафоричного прикметника *tel* може будуватися, як було вказано вище, на основі асиметрії. У тексті вона може мати звужуючий чи розширювальний для антецедента характер, в залежності від прагматичної установки автора твору. У першому випадку вона деталізує та конкретизує окремі частини тексту чи висловлювання, сприяючи його розвитку, а у другому, навпаки – узагальнює чи підводить підсумок попереднього висловлювання. Проте, в обох випадках асиметрія прикметників при створенні когерентного художнього дискурсу є засобом хвилеподібного розвитку тексту, що є підтвердженням текстових функцій анафоричних прикметників. Поряд з цим прикметникова асиметрія може мати також інверсійний, гіперонімо-гіпонімічний характер як у даному прикладі при формуванні концепту *hostile* – «ворожий»: *Dans ce Conseil ne figuraient pratiquement que des hommes hostiles à la politique suivie depuis 18 mois par le Hutin et le compte de Valois; Philippe de Poitiers, connaissant leur mérite et leur capacité, avait choisi de se les adjoindre dans les difficiles négociations qu'il devait mener avec l'Eglise. Tel était le connetable, Gaucher de Chatillon, qui ne pardonnait pas la ridicule campagne de l'est boueux qu'il avait dû conduire en Flandre l'été précédent. Tel était Viles de Noyers, proche parent de Gaucher. Tel encore Raouls de Presles, légiste du Philippe le Bel...* [3, с. 62].

Основу даного концепту створює якісний прикметник *hostiles*, який є гіперонімом по відношенню до гіпоніма – прикметника *tel*, який 3 рази повторюється у даному відрізку тексту. Такий повтор має конотацію підсилити прагматичне значення концепту *hostile* («ворожий») у негативній оцінці персонажів твору та водночас є посиленням когерентності художнього дискурсу. І кожного разу прикметник *tel* вступає у когерентні відносини з прикметником *hostile* у одиниці, тобто як з проміжним антецедентом. Це можна перевірити за допомогою тесту на підстановку, наприклад:

*hostile était le connetable Gaucher de Chatillon ... hostile était Viles de Noyers... hostile était Raouls de Presles , légiste du Philippe le Bel...* Тим не менш, якщо скласти разом усі ці 3 вживання прикметника *tel*, то у сукупності вони будуть відсилати саме до прикметника *hostile* у множині, який і утворює даний концепт *hostiles*.

Невипадково М. Дрюон починає описання абзацу саме з прикметника *hostiles* як найбільш узагальнюючого, гіперонімічного, цим автор намагається підкреслити та пояснити ворожість багатьох персонажів до політики Ютена та графа де Валуа за останні 18 місяців. Тому, що далі відбувається конкретизація даного прикметника за допомогою гіпоніма *tel*, який продовжує текст далі і пояснює причину ворожості кожного з персонажів: конетабля, Миля де Нуайє та Рауля де Преля. Треба також підкреслити, що за кожним із цих *tel* стоять зовсім різні персонажі твору. Таким чином, можна констатувати, що анафорична асиметрія між цими двома прикметниками має складний, інверсійний (не *tel/hostile*, а саме *hostile/tel*), уточнюючий та звужуючий характер. У мовній парадигмі, за своїм значенням прикметник *tel* має більш узагальнюючий, ніж *hostile* характер, тому що саме він може давати характеристику цілому класу будь-яких об'єктів за уподобанням, наприклад: *tel: hostile/ bon/ fameux/ boueux/ maladif*, тощо. Але у художньому тексті, завдяки прагматичній задумці автора, відбувається інверсія цих двох прикметників, *hostile* стає гіперонімом, а *tel* гіпонімом, отже встановлюється інверсійний гіперонімо-гіпонімічний зв'язок, який є основою для створення концепту.

Слід відзначити, що синтагматичний аспект тексту у значній мірі впливає на анафоричний статус прикметників уподобання. Із анафоричних, які відсилають до антецедента, вони можуть становитися катафоричними, якщо змінюється порядок їх передування у висловлюванні. Ця зміна обумовлюється прагматичним авторським наміром. *Quand, timidement, Marthe poussa la porte et risque un regard pareil à tout les regards de la famille, un regard furtif, comme prête à entrer en elle , Têrlink était toujours assis à la même place devant sa femme immobile* [4, с. 173]. Анафоричний прикметник *pareil* у складі атрибутивного словосполучення *un regard pareil* відсилає одночасно до *tout les regards de la famille (= les regards familiaux)* і до *regard furtif*. Іменник *regard* є простим лексичним повтором, а прикметник *pareil* відсилає до свого антецедента, функціонального еквівалента, відносного прикметника *de la famille (= familiaux)* і до якісного прикметника *furtif*. *Pareil* виконує саме катафоричну функцію, тому що *regard furtif* для даного контексту є прямою номінацією, а *regard pareil* – непрямою [5]. У тексті має місто інвертований порядок прикметників, таким чином, катафорична функція прикметника *pareil* будується на інвертованому порядку слів словосполучень *un regard furtif* та *un regard pareil*. Катафорична функція у

таких прикметників в тексті, зустрічається все ж таки значно рідше, ніж анафорична, тому що у катафоричній функції використовується звичайно група прикметників з відтінком передування типу: *prochain, futur, suivant*, тощо. Отже, на основі аналізу ми приходимо до висновку, що в рамках створення когерентного художнього дискурсу важливу роль відіграє клас анафоричних прикметників та його текстові функції. Анафоричні прикметники, створюючи зв'язки у художньому дискурсі несуть подвійне навантаження: як об'єкт когерентності, встановлюючи когерентні відношення з іншими прикметниками і як засіб когерентності, коли забезпечують зв'язок між собою окремих частин мовлення. Вони мають різні відтінки: порівняння, уподобання, тотожності, рівняння, ідентифікації, тощо. Анафоричні прикметники та їх антецеденти можуть розрізнятися між собою за обсягом значення, за лексичним складом та морфологічними ознаками. Анафорична асиметрія прикметників та їх антецедентів приймає складний, інверсійний, гіпероніміо-гіпонімічний характер. Вона використовується саме для розвитку та просування художнього дискурсу, коли обсяг значення лексичної одиниці може мати, як звужуючий так і розширювальний для антецедента характер, в залежності від прагматичного наміру автора твору. У такому випадку вона конкретизує чи узагальнює окремі частини дискурсу, виступаючи засобом хвилеподібного розвитку тексту.

Проведений аналіз та дослідження не є вичерпними і відкривають широкі перспективи для подальших студій внутрішньо текстових зв'язків, в основному лексико-семантичного характеру, на основі прикметників чи інших частин мови, які, в цілому, допомагають утворювати текстуальність та когерентність французького художнього дискурсу.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Kerbrat-Orecchioni, C. *L'implicite* [Text] / C. Kerbrat-Orecchioni. – Paris : Armand Colin, 1986. – 404 p.
2. Celine, L. F. *Voyage au bout de la nuit* [Text] / L. F. Celine. – Paris : Gallimard, 1962. – 498 p.
3. Druon, M. *Les rois maudits* [Text] / M. Druon. – Paris : Nouvelles editions, 1970. – 382 p.
4. Simenon, G. *Le bourgmestre de Furnes* [Text] / G. Simenon. – Bruxelles : Labor, Paris : Narthan, 1983. – 203 p.
5. Гак, В. Г. Повторная номинация на уровне предложения [Текст] / В. Г. Гак // Синтаксис текста. М. : Наука, 1979. – С. 91-105.